
Tadej Rifel

Uvod: Gorazdov logos

*Spis drugega človeka lahko zame kot verujočega postane prostor,
kjer v največji samoti mene samega govori sam Bog.¹*

Jubilejni zbornik posvečamo minuli 60-letnici življenja filozofa, prevajalca in pesnika Gorazda Kocijančiča (1964). Sestavljajo ga prispevki njegovih prijateljev, kolegov in znancev, ki jih v širšem smislu združuje povezanost z mislijo in delom jubilanta. Avtorji prihajajo iz različnih držav in posledično so tudi njihova besedila napisana v različnih, večinoma maternih jezikih: slovenščini, angleščini, italijanščini, nemščini, ruščini in srbsčini. Tudi po vsebinski plati zbornik prinaša raznovrstnost, saj boste lahko brali tako znanstvene razprave oziroma strokovne članke kot spominske zapise, ki so intonirani z bolj osebno noto; za to priložnost so nekateri prispevali tudi avtorske pesmi. Vse to se odraža v razdelitvi zbornika na tri dele, ki pa vendarle tvorijo ubrano celoto, saj vse prispevke povezuje predvsem izraz hvaležnosti avtorjev za nekaj tistega, kar nam je bilo ob srečanjih in besedilih v vseh teh letih podarjeno in posredovano s strani Gorazda Kocijančiča.

Večje število prispevkov, združenih v tretjem delu zbornika, je predvsem spominske narave, ki skupaj s poezijo v drugem delu zbornika prinaša tisto, kar je težko izraziti z besedami in je prvenstveno zapisano v osebni izkušnji. S svojo zavezanostjo in zvestobo dogodom, ki so se zgodili v materialnem ali duhovnem smislu vendarle poskušajo ustvarjalno ubesediti, kar je bilo doživeto, in tvorijo neprecenljivo sporočilnost ter pričujejo o resničnosti in moči odnosov med osebami in njihovimi iskanji nedoumljive resničnosti.

Prvi del zbornika združuje študije o temah, ki se dotikajo širšega tematskega polja, s katerim se je v svojih knjigah, prevodih, prispevkih in drugih avtorskih besedilih ukvarjal (oz. se ukvarja) Gorazd Kocijančič. Prispevke v tem sklopu odlikuje svežina interpretacije in tehtnost njihovih zaključkov. Vsem avtorjem je skupna ne samo

¹ *Kontrarevolucionarni spisi* (2021–2023), Ljubljana: KUD Logos, 2023, str. 54.

izvrstnost na določenem področju raziskovanja, temveč tudi to, da so tako ali drugače osebno prišli v stik z Gorazdom in njegovim delom oziroma da jih je najprej on sam odkril za slovensko bralstvo in jih pritegnil k sodelovanju. Tudi pri snovanju tega zbornika so se z veseljem odzvali povabilu.

Prej omenjeno tematsko polje Kocijančičevih interesov je nadvse široko razprostranjeno, zato ga je težko obvladati, mogoče pa ga je nekako zamejiti. Eden izmed načinov je ta, da na enem mestu objavimo celotno avtorjevo bibliografijo, kar smo v zborniku tudi storili. Na podlagi tega prispevka lahko sedaj bralec veliko lažje nadaljuje raziskovanje avtorjevega opusa in – kot je izvirno mišljeno – po njem odkriva tisočletne duhovne zaklade.

Če bibliografijo še lahko nekako zberemo v celoto in jo smiselno razdelimo po posameznih kategorijah glede na vrsto objave, nas čaka večji izziv pri iskanju vseh možnih problemskih vprašanj ali vsaj vsebinskih sklopov, s katerimi se je Kocijančič ukvarjal pri svojem pisanju in prevajanju. Golemu naštevanju se odpovedujemo, zdi se nam neprimerno bolje, če se uvodoma posvetimo vsaj začetnemu iskanju skupnega temelja njegovega ustvarjanja. V slutnji obstoja tega temelja in v upanju, da ta odločitev ni preveč smelo početje za uvodnik, se podajmo na to kratko pot iskanja.

Pred tem pa se želim zahvaliti vsem, ki so pomagali pri nastajanju zbornika. Avtorjem prispevkov za sodelovanje in potrpežljivost pri pripravi njegove končne verzije; njihove krajše osebne predstavitev najdete na koncu vseh treh sklopov prispevkov. Resnično sem vesel, da se nas je nabrala taka pestra družčina! Nadalje izrekam zahvalo lektorjem – Urši, Bernardi, Andrei, Milosavu in Christianu – za natančno in marljivo opravljeno delo; zadnje omenjenemu sem hvaležen tudi za njegove skrbne prevode nekaterih povzetkov, predstavitev avtorjev in predvsem celotnega uvoda v angleščino. Oblikovalcu Lucijanu Bratušu se zahvaljujem za (kot vedno) temeljito delo pri prelomu in oblikovanju naslovnice, ki jo krasi njegova grafika.

* * *

Prepričani smo torej, da se – sicer z nemalo truda – da poiskati vsebinske sklope Kocijančičevega opusa, npr. glede na obravnavane avtorje, področja zanimanja, ključne besede ipd. Že omenjena bibliografija je dobra osnova za tako razvrstitev, čeprav se s tem vendarle dotikamo zgolj površja, medtem ko nas veliko bolj zanima tisto, kar se skriva pod njim. Ali je sploh mogoče pogledati globlje v bistvo ustvarjalnega opusa, ki pripada nekomu, ki je filozof¹ in povrh vsega tudi pesnik?² Glede svoje poezije je v zbirki pesmi, posvečenih očetu reformacije na Slovenskem, Primožu Trubarju, zapisal pomenljivo ironično samokritiko: *Ta minorni avtor ni le uzurpiral Trubarjevega imena, ampak misli, da je še vedno mogoče pisati iz očitnosti, da Bog je, in doživljati "Kristusovo milost" (?) – in da je to celo nekaj splošnega.*³ S tem je jasno nakazana naravnost, da moramo v celotnem opusu videti nekaj ali – bolje rečeno – nekoga bolj temeljnega.

Kocijančič je začel objavljati svoja dela na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, posledično deloma tudi z razlogom, ki ga v svojem filozofskem prvencu *Posredovanja* takole izrazi: *Vsi eseji so*

- 1 Do sedaj so nastali v nadaljevanju navedeni poskusi pogleda na širši, a še vseeno omejen spekter Kocijančičeve filozofije. Vid Snoj je prispeval spremno besedo z naslovom »Razbivajočenje, razbitje isl. O filozofiji Gorazda Kocijančiča«, in sicer k delu *Erotika, politika itn. Trije poskusi o duši* (Ljubljana: Slovenska matica 2011, str. 335–455), ki predstavljajo drugi del Kocijančičeve filozofske trilogije. Milosav Gudovič je avtor spremne besede »Raz-biti, ne razdrobiti« k tretjemu delu trilogije z naslovom *O nekaterih drugih. Štirje eseji o preobitju. O živalih; O sanjah; O ekscesu jezika in O mračnem niču* (Ljubljana: Beletrina 2016, str. 439–471). Tine Hribar obravnava Kocijančičevo filozofijo v posebnem poglavju tretjega dela svoje knjige *Nesmrtnost in neumrljivost. Sodobna teologija, filozofija in znanost*. Ljubljana: Slovenska matica 2018, str. 328–367. Avtor tega uvoda je objavil članek z naslovom »Apophatic philosophy. Beyond phenomenology« v: *Philotheos* zv. 21.2. (2021), str. 168–178. Posebej pa je potrebno omeniti še recepcijo Aleksandra Dugina v osmem poglavju »Slovenski slog: evrointegracija in nihilizem« njegovega enajstega zvezka monumentalnega dela *Noomahija*, ki ga omenja tudi sam Kocijančič v prenovljeni izdaji *Posredovanj* (str. 11, op. 6), in sicer s podnaslovom »Gorazd Kocijančič: slovenski varuh Logosa« (prev. Urša Zabukovec). Prispevek je v celoti dostopen na spletni strani KUD Logos: <https://kud-logos.si/slovenski-slog-evrointegracija-in-nihilizem/> (25. 8. 2025).
- 2 Košček Kocijančičeve poezije v pričujočem zborniku obravnava prispevek Miljane Cunta z naslovom »„Modrost, ki se steka v molitev“ Razmišljanje ob pesniški zbirki *Od Talesa do tebe* Gorazda Kocijančiča“.
- 3 Zadnja platnica Kocijančičeve knjige *Primož Trubar zapušča Ljubljano*, Ljubljana: Študentska založba, 2012.

nastali iz notranje potrebe “nastopiti proti”, “posredovati zoper” določeno misel, izreči neki “ne” v duhovnem vrenju sodobnosti, v kateri so zakladi krščanskega izročila pogosto brez zaščite ...¹ Te besede kažejo na pomemben vidik njegove esejistike pa tudi širšega opusa. Zanimiva točka v nadaljnji smeri globlje opredelitve ustvarjalnega temelja so avtorjeve samoopredelitve njegove filozofske smeri. Tudi tukaj nam pomagajo *Posredovanja*, in sicer v posodobljeni drugi izdaji, kjer se tudi sam že ozira nazaj na dosednji opus in pri tem kot najbližji točki navezave omeni fenomenologijo in hermenevitično filozofijo.² Vendar hkrati tudi večkrat prizna, da so to zgolj šolske in zatorej šablonske opredelitve.

Nekateri drugi so zato želeli k stvari pristopiti na drugačen način in predvsem pridobiti avtorjevo mnenje ob priložnosti njegovih pomembnejših izdaj in javnih priznanj ali pa preprosto z namenom, da bi slišali razmišljanje filozofa o aktualnih družbenopolitičnih dogodkih. S tem so mišljeni njegovi redki intervjuji.³ V resnici pa je spet sam že predhodno na to posredno odgovoril, ko je objavil knjigo s pomenljivim naslovom *Tistim zunaj*.⁴ V teh zapisih je več kot očitna raznolika podoba avtorja in misleca, ki spremlja družbeno in predvsem kulturno ter duhovno dogajanje v svoji okolici. Zapisi so nastali večinoma pred obdobjem, ko je, če se navežemo na naslov pravkar omenjene knjige, s »tistimi znotraj«⁵ ustanovil Kulturno-umetniško društvo Logos. Napak bi bilo namreč domnevati, da je bistvo nekega ustvarjanja povezano zgolj z zapisano besedo. Tako tudi omenjeno društvo, ki si je izbralo večpomensko ime, med katerimi je tudi beseda, kaže na to,

1 *Posredovanja. Uvod v krščansko filozofijo ob besedilih Ireneja Lyonskega, Evagrija Pontskega, Dionizija Areopagita, Janeza Hrizostoma, Maksima Spoznavalca, Janeza Skota Eriugena, Nikolaja Kuzanskega, Erazma Rotterdamskega in Franza Xavra von Baadra*, Celje: Mohorjeva družba, 1996. Druga (spremenjena in dopolnjena) izdaja s spremno besedo Vida Snoja, Ljubljana: KUD Logos, 2025, str. 30. Številke strani navajamo po drugi izdaji.

2 Prav tam, str. 11.

3 V pogovoru. (*Intervjuji 1997–2022*). Ljubljana: KUD Logos, 2023.

4 *Tistim zunaj. Eksoterični zapisi 1990–2003*. Ljubljana: KUD Logos, 2004.

5 Zunaj in znotraj sta seveda spet samo površinski oznaki. Notranji v tem smislu so tisti, ki jih statut društva Logos opredeljuje takole: „kristjani različnih denominacij, evangeličani, pravoslavni in katoličani, ki si želijo ustvarjati in komunicirati v povsem svobodnem prostoru, zunajinstitucionalnem in nenadzorovanem, nadkonfesionalnem ter povsem odprtem za različna duhovna izročila in miselna iskanja sodobnosti.“

da je njegovo poslanstvo naposled povezano z udejanjanjem besed, kar pride do izraza v mnogih pogovorih, srečanjih, pobudah, konferencah in druženjih. Logos kot društvo seveda ni samo Gorazdovo, si ga pa težko predstavljamo brez njegove dejanske ali skrite prisotnosti. S tem ko je v skupnosti logosov več, je mogoče v smislu čisto prve izdaje istoimenske založbe KUD Logos¹ tudi pričujoči zbornik brati v tem duhu skupnosti razmišljujočih in verujočih.

Smiselno si je zato vzeti kakšno Kocijančičevo besedilo za navdih in ob njem snovati svojo lastno misel, kot so ob prvi Logosovi izdaji avtorji skupaj razmišljali ob besedilu Nikolaja Berdjajeva. A vendar velja opozorilo glede veljavnosti misli, ki *se namreč nikoli ni in se tudi nikoli ne bo rešilo na tribunalu ostre misli in globoke erudicije, ampak se nanj vedno znova odgovarja v mraku in samoti, ki predhodita vsaki učenosti in mišljenju.*²

Do kam smo torej prispeli v tem iskanju Gorazdovega logosa, ki ga je mogoče prevajati tudi kot smisel? Nikakor namreč ne želimo, da bi se odgovor razpletel v tem kratkem uvodu. Zato tudi ne razvijamo njegove celote, ampak po posameznih drobcih kažemo na različne možnosti iskanja odgovora onkraj enoznačnih odgovorov.

Dejansko se tudi prispevki v tem zborniku v različnih smereh lotevajo tega istega iskanja. Pri tem pa vendarle sledijo enotnosti poslanstva, ki je izraženo v preambuli statuta KUD Logos: *Logos pomeni besedo, misel in smisel. Logos je prostor smiselne komunikacije in besednega ustvarjanja, je območje mišljenja, mesto poezije, medij književnosti. Je tudi vznik smisla in strukture, ki omogoča nastanek pristne glasbe in likovne stvaritve. In ne nazadnje lahko označuje tisto, kar radikalno presega vsako človeško besedo in misel: absolutni Smisel.*³

Sam zbornik je lahko nekakšen glas tega skritega logosa, ki pa še vedno ostaja bolj naš in ne Gorazdov. Zato je na mestu, da spregovorijo tudi njegove lastne besede, ki spet ne dajejo nekega zelo specifičnega odgovora, ampak kažejo pot k tistemu, kar je zasledovano in naposled postaja Njegova sled.

1 *Ekklesia. V kakšno duhovno skupnost pravzaprav verujem? O dostojanstvu krščanstva in nedostojanstvu kristjanov*, Ljubljana: KUD Logos, 2001.

2 „Skrivnost Dionizija Areopagita“, v: Dionizij Areopagit, *Zbrani spisi*, Ljubljana: Slovenska matica, 2008, str. 146.

3 Objavljeno na spletni strani <https://kud-logos.si/> (25. 8. 2025).

Apologija abecednika IV

*In kaj potem,
če je izvir zasut?
Je molitev.
Tako preprosto.
Ne zbiram se & ne želim
& ne prosim več za moje,
ampak le, za kar je res.
Kar res je.
In to povem.
Zapišem.
Črke.
Vse v meni zahrešči.
Zarjavela kolesa se kot v potresu
prestavijo na pravo mesto.
Vode, dolgo zmrznjene, spet stečejo.
Črnilo. In oblike. Hvalnica.
Vse na pravem kraju.
Končno.
Vse deluje.
Se obrača.*

Za to smo mišljeni. ¹

Vsekakor nismo prispeli na cilj, smo pa, če si je to sploh mogoče zamisliti, prišli do konca smisla iskanja tega smisla, saj za Kocijančiča v tem trenutku² že lahko veljajo besede: *stari mojster se neutrudno ponavlja, in to z vso dolžno strastjo in neugnanostjo, ki je značilna za prave mislece.*³ Ponavljanje je skrito v Temelju in je zato temeljno.

In največja hvaležnost je lahko tudi v tem, da se je nekdo odločil tolikokrat in na tolikere načine ponoviti eno in isto. *Nova et vetera* ali

1 Primož Trubar zapušča Ljubljano, Ljubljana: Beletrina, 2012, str. 111.

2 Glede na to, da po Platonu pravi filozofi postanemo šele po 50. letu, pa je to hkrati tudi zelo zgodaj.

3 "Shestov's and Levinas' fear," v: Snoj, Vid (ur.), *Breztalnosti = Groundlessnesses: Lev Shestov med literaturo, religijo in filozofijo = Lev Shestov between literature, religion and philosophy : zbornik simpozija z dne 12. maja 2005 v Ljubljani*, Ljubljana: Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo, Filozofska fakulteta in KUD Logos 2005, str. 152.

kot pravi Pismo: *Če pa so bile nekatere veje odlomljene in si bil ti, divja oljka, vcepljen na njihovo mesto in si postal deležen mastnosti oljčne korenine, se ne prevzemaj na račun vej. Če pa se prevzemaš, vedi, da ne nosiš ti korenine, ampak korenina nosi tebe.*¹

Gorazdov logos se rad skriva med koreninami. Tam pa je vselej trepet pred uničenjem, ki terja pogum za mišljenje: *Dovolj! Sekira angela resnice je nastavljena na naše korenine.*²

Človek je bitje želje,³ ki navidezno nasprotuje zaustavitvi in teži k neskončnemu iztegovanju proti Enemu, a je vedno znova obteženo z mnogoterim. Ta tek je na videz brez sleherne koristi,⁴ čeprav je ključnega pomena za našo človeškost.

A v trenutkih, ko se resnicoljubnost zoperstavi lažem, ki se skrivajo pod krinko nečesa povsem običajnega, zažari misel, *ki naredi epifano razviden mysterium tremendum et fascinans ...*⁵ Osebnost sem globoko prepričan – verjetno je to edina smiselna globina, če jo seveda razumemo v duhu dejanskosti osebnih hipostaz –, da Gorazdov opus tudi omogoča tisto, kar je v svojem nedavno objavljenem prevodu Maksimovih *Odgovorov Talasiju* zapisal o tem velikanu krščanskega Izročila: *Maksimova eksegeza, ki nas s svojo poljubnostjo včasih iritira, z odmiki od običajne logike kljub vsemu učinkovito ruši zid, ki ga diskurzivni razum – sedimentacija naših predsodkov, kulturnih mnenj in ponotranjene sodobne podobe sveta – postavlja med našo zavest in Božjo skrivnost. Tako nam omogoča, da izkusimo nekaj, česar naš razum ne dojema povsem, a je koristno in nadvse blagodejno za naše duhovno življenje.*⁶

Branje ali zgolj listanje⁷ kateregakoli Gorazdovega zapisa je privilegij, še toliko večji ker je poleg opravljenega dela v vinogradih besedil⁸

1 Rim 11,17-18.

2 »Manifest«, v: *Med Vzhodom in Zahodom, štirje prispevki k ekstatiki*, Ljubljana: KUD Logos, 2004. El. izdaja 2020, str. 95.

3 Prim. esej »Še« v *Posredovanjih*.

4 *Posredovanja*, str. 481, op. 312.

5 *Kontrarevolucionarni spisi*, str. 117.

6 »Kako Sveto pismo brati duhovno? Uvod v *Odgovore Talasiju* svetega Maksima Izpovedovalca«, Maksim Izpovedovalec, *Odgovori Talasiju*, Celje: Mohorjeva družba, 2025, str. 65.

7 Spremnost besedo k svojemu prevodu *Zbranih del* Dionizija Areopagita Kocijančič sklence z besedami Huga Balla: "Če nekdo pri brskanju po knjižnici naleti na Dionizija Areopagita in se pri njem zadrži, ga Bog ljubi."

8 Prim. Hugo Svetoviktorski: *Didascalicon: o bralskem prizadevanju*. Prev. in uvod Gorazd Kocijančič. Ivan Illich, *V vinogradu besedila*, prev. Alen Širca, Ljubljana:

ohranil tisto, kar je v pesmi o svetem Bonaventuri izrazil takole:

*Beseda reka svoj Izvor
in sebe in v sebi stvarstvo,
ko Duh od vekomaj vzcveteva.
A četudi si prepričal se,
da kaj razumeš
(drugi padli so že prej),
veš, da to ni res:
zato v zajetju obnemiš,
padeš na kolena,
pokažeš na razpelo,
pričakuješ stigme.*

*Ene za vse, tiste le zate.*¹

Zato smemo izreči: Gorazdov logos nas vodi k Logosu.

NUK, 2014 (Textus recepti; 2).

¹ *Od Talesa do tebe, apokrifna zgodovina evropske filozofije*, Ljubljana: Beletrina, 2019. El. izdaja 2019, str. 139.